

ภัยเงียบบ

ของศิลปวัตถุ

บ้านไม้ประดับมุกศิลปะญี่ปุ่นในประเทศไทย

ณ พระวิหารหลวง วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

บ้านไม้ประดับมุกศิลปะญี่ปุ่นในประเทศไทย ณ พระวิหารหลวง วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

จากการดำเนินงานในโครงการอนุรักษ์
ซ่อมแซมบานไม้ประดับมุกศิลปะญี่ปุ่นใน
ประเทศไทย ณ พระวิหารหลวง วัดราช
ประดิษฐฯ เมื่อวันอังคารที่ ๒ สิงหาคม
๒๕๖๕ ที่ผ่านมานั้น ทางคณะทำงานได้
ดำเนินการถอดบานไม้ประดับมุกและบานไม้
ประดับรักลายฉลุออกจากบานหน้าต่างคู่
สุดท้าย บริเวณด้านหลังพระวิหาร ฝั่งขวาของ
พระประธาน ซึ่งเป็นศิลปวัตถุเพียงชุดเดียว
(บานไม้ประดับมุก ๒ ชั้น บานไม้ประดับรักลาย
ฉลุ ๒ ชั้น) ที่พบความเสียหายอันเกิดจากการ
กัดกินของปลวก

บานไม้ประดับรักลายฉุน
หมายเลขรหัส W8.5

ด้านหลัง

ด้านหน้า

โดยเฉพาะการกัดกินเนื้อไม้สนซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อน และเป็นโครงสร้างด้านหลังบานไม้ประดับมุก จนเป็นโพรงทั่วแผ่นงานทำให้เกิดความเสียหายลามต่อเนื่องมาที่ผิวยางรักประดับมุกบริเวณด้านหน้า เปลือกหอยที่เคยประดับอยู่บางส่วนหลุดร่วงสูญหายไป คงเหลือไว้แค่เพียงบางเสี้ยวของแผ่นงานทั้งหมดเท่านั้น ส่วนไม้โครงสร้างของหน้าต่างคาดว่าเป็นไม้เนื้อแข็งที่ปลวกไม่สามารถกัดกินได้ จึงไม่เกิดความเสียหายเท่าบานไม้ประดับมุกที่ประดับอยู่

สภาพบริเวณด้านหลังบานไม้ประดับมุก
หมายเลขรหัส W8.1

สภาพบริเวณด้านหน้าและด้านหลัง
บานไม้ประดับมุก หมายเลขรหัส W8.3

บานไม้ประดับปรักลายนูน หมายเลขรหัส W8.2
บริเวณด้านหลังมีหมายเลขตัวอักษรไทย “๑๑”
ซึ่งถูกเขียนจารึกไว้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บริเวณที่ศิลปวัตถุชุดนี้ประดับอยู่นั้นเป็นมุขอับ
มีตู้พระธรรมวางบังไว้ด้านหน้าช่องหน้าต่าง จึงไม่ได้
เปิดใช้งานตามปกติเหมือนบานหน้าต่างบานอื่นในพระ
วิหาร เมื่อคณะทำงานถอดบานไม้ประดับมุกที่เหลือ
ออกแล้วจึงพบว่าปลวกอาศัยอยู่ใต้พื้นดินทำท่อ
ทางเดินทะลุขึ้นมาตามรอยแยกของพื้นคอนกรีต และ
รอยเชื่อมต่อระหว่างผนังจนถึงบานไม้ประดับมุกนั่นเอง

จากนั้น เมื่อคณะทำงานถอดบานไม้ชุดนี้ออกมาแล้วจะเริ่มดำเนินการอนุรักษ์ซ่อมแซมตามลำดับ โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพความเสียหายของชิ้นงานอย่างละเอียด จัดทำแผนผังการเสื่อมสภาพ ลงทะเบียนศิลปวัตถุ ถ่ายภาพชิ้นงานก่อนดำเนินการอนุรักษ์ ออบกำจัดแมลงด้วยไนโตรเจน Nitrogen (N₂) ทำความสะอาด และฉีกเสริมความมั่นคงแข็งแรงชิ้นงานที่เหลืออยู่ และในส่วนของแผ่นไม้ประดับมุกที่เสียหายหลุดไป ทางคณะทำงานจะร่วมกันปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางการดำเนินงานต่อไป

บานหน้าต่างเมื่อถอดบานไม้ประดับมุกออก
แล้ว พบร่องรอยเศษไม้สนที่ปลวกกัดกินเพื่อสร้าง
ทางเดิน

จัดเก็บตะปูเกลียวที่ฝังอยู่ในศิลปวัตถุออก

ทำความสะอาดบริเวณบานหน้าต่างให้เรียบร้อย

บานไม้ประดับมุกศิลปะญี่ปุ่นในประเทศไทย ณ พระวิหารหลวง วัดราชประดิษฐฯ ถือเป็นศิลปวัตถุชิ้นสำคัญที่มีคุณค่ายิ่งในประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๘ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้พระยาโชฎ๊กราชเศรษฐี (จ๋อง) สั่งทำบานประตูและบานหน้าต่างประดับมุกอันเป็นศิลปะของประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำมาประดับไว้ภายในพระวิหารหลวง และได้มีผู้เชี่ยวชาญจากประเทศญี่ปุ่นให้ความเห็นว่า บานไม้ประดับมุกในพระวิหารหลวง วัดราชประดิษฐฯ เป็นของที่ผลิตขึ้นจากเมืองท่านางาซากิ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเมืองเดียวในประเทศญี่ปุ่นที่ผลิตงานประดับมุกในลักษณะนี้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับที่สร้างพระวิหารหลวง วัดราชประดิษฐฯ

ทางวัดราชประดิษฐฯ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของศิลปวัตถุชิ้นสำคัญนี้ มีความประสงค์ต้องการให้ทางกรมศิลปากรดำเนินการซ่อมแซมบานประตูและบานหน้าต่างประดับมุกอันเป็นศิลปะของประเทศญี่ปุ่นที่ชำรุดเสียหายทั้งหมด จึงได้จัดตั้งโครงการอนุรักษ์ซ่อมแซมบานไม้ประดับมุกศิลปะญี่ปุ่นในประเทศไทยขึ้น โดยมีหน่วยงานภายในกรมศิลปากร อาทิเช่น สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักช่างสิบหมู่ สำนักสถาปัตยกรรม สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร่วมกันดำเนินงานมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๖๔

บรรณานุกรม

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม. ราชประดิษฐพิพิธธรศนา. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสวันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๘ ปี (วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๕) และคล้ายวันสวรรคต (วันจันทร์ที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๕) ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. นนทบุรี : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, ๒๕๕๕.

ประมวลภาพบรรยากาศการดำเนินงานการถอดศิลปะวัตถุ
เมื่อวันอังคารที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

東京文化財研究所

Tokyo National Research Institute for Cultural Properties

